

intervencions públiques del president

Articles publicats a la premsa

De Fabra a la societat de la informació

(Article publicat a *Arvi* el dia 27 de novembre de 1998)

Quina casa és tan sòlida, quina ciutat tan ferma, que no pugui ésser capgirada de soca-rel pels odis i les dissensions?», deia Ciceró a *De Amicitia*. Pompeu Fabra, sens dubte bon coneixedor dels clàssics, devia guiar-se més d'una vegada per aquesta màxima que va haver d'aplicar sovint durant els gairebé vint anys que van des de la publicació de les *Normes ortogràfiques* fins a la del *Diccionari general de la llengua catalana*, passant per la *Gramàtica*. Fabra, que, amb la seva obra de codificació lingüística a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, es convertí en el «seny ordenador de la llengua catalana», no solament dugué a terme el procés d'unificació ortogràfica, gramatical i lèxica del català literari contemporani, sinó que, amb el seny propi de les persones compromeses en una gran empresa cívica i conscient que la seva era en el fons una obra col·lectiva de redreçament lingüístic inserida en un procés de reconstrucció nacional, tingué sempre present la màxima ciceroniana i actuà en conseqüència, callant quan ho creia més convenient, o imposant les seves idees quan calia, però sempre evitant els «odis i dissensions» que podien fer trontollar aquell fràgil edifici de la nostra llengua.

Ara que commemorem el cinquantè aniversari de la seva mort un Nadal a l'exili de Prada, és bo que recordem la seva obra gegantina; que recordem aquesta personalitat providencial que ens permeté expressar en mots propis els sentiments més personals i les idees més abstractes ensems; aquesta personalitat que defugí d'imposar els seus gustos personals i que ajudà a crear una llengua per a tothom, assequible i uniforme, conscient del valor de la unificació de l'ortografia i de la importància que aquesta fos acceptada per la comunitat lingüística, renunciant sovint a algunes de les seves opinions però exigint, també, als altres que fossin capaços de renunciar a les pròpies, que fossin capaços de renunciar als «odis i dissensions», en favor de l'existència d'una forma unitària d'escriure el català. Recordem, doncs, també, el seny de Fabra, «la ponderació mental, la sana capacitat mental que és penyora d'una justa percepció, apreciació, captivença o actuació».

El procés de normativització de la llengua catalana es veié estroncat a finals dels anys trenta, primer, i amb la mort del Mestre en uns anys d'intensa persecució de la llengua, després. Tanmateix, la llavor era sembrada i l'aigua havia xopat ja les arrels de l'arbre, la qual cosa fou fonamental perquè, de mica en mica, hàgim pogut recuperar no sols l'ús —més o menys— normal de la llengua, sinó per a poder reprendre des de l'Institut d'Estudis Catalans la tasca de codificació —ortogràfica, gramatical i lexicogràfica— que una llengua literària moderna necessita de manera continuada. L'actualització del *Diccionari* de Fabra era una exigència de la nostra comunitat, com ho ha estat la necessitat d'una *Proposta per a un estàndard oral*, o ho és la propera publicació d'una nova *Gramàtica*. Però també és una necessitat immediata l'estandardització que imposaran o estan imposant ja els usos lingüístics dependents de les noves tecnologies de la informació, com a conseqüència de la nova comunicació entre l'home i la màquina que ja estem experimentant.

He dit ja en alguna ocasió que la presència de la llengua catalana en els mitjans desenvolupats per les noves tecnologies és una condició *sine qua non* perquè la nostra llengua entri amb bon peu al segle que ve. El desenvolupament dels recursos lingüístics necessaris per a fer realitat aquest objectiu és una de les noves dimensions de què s'ha fet càrrec l'Institut d'Estudis Catalans, des de fa més de deu anys, amb la creació del *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*, una eina bàsica de recerca i de desenvolupament que l'Institut posa a l'abast de tots aquells qui pugui interessar. Una eina que situa el català al davant —des d'aquest punt de vista— de la majoria de llengües dites majoritàries i que ha de permetre a curt termini, entre altres productes, l'elaboració d'un *Diccionari descriptiu*, en el qual ja es treballa, i més endavant la redacció d'un diccionari normatiu de nova planta, no sols amb tecnologia sinó també amb metodologia modernes, tal com no fa gaire apuntava a València el lexicògraf Germà Colón, membre de la Secció Filològica de l'Institut.

Si l'ideari de reconstrucció nacional de Prat de la Riba i de Puig i Cadafalch de començaments del segle xx consistia, en matèria de llengua, en l'establiment d'una ortografia, d'una gramàtica i d'un diccionari, ara, gairebé cent anys després, consisteix necessàriament en la presència del català en la nova societat de la informació. Cal que el català disposi dels productes informàtics necessaris per a poder-nos comunicar correctament per escrit —processadors de textos, correu electrònic o webs—, per a poder traduir amb precisió tota mena de documents del català a les principals llengües de comunicació i viceversa i, finalment, també, per al reconeixement i la síntesi de la veu. Però això no ho aconseguirem si no disposem dels recursos lingüístics i de les eines necessàries a partir de les quals la indústria pugui produir un bon programari. Cal, doncs, que l'Ins-

titut d'Estudis Catalans estableixi els nivells de qualitat lingüística, primer, i pugui validar els productes finals, després; entremig, cal que pugui fornir els recursos lingüístics de què ja disposa i elabori els que encara manquen, i que —treballant coordinadament amb altres centres de recerca o de terminologia— produeixi les eines lingüístiques que ens caldran.

Estem, doncs, en un nou —o permanent?— procés de reconstrucció nacional, que requereix, per tant, una nova acció col·lectiva de consolidació lingüística, que només serem capaços de dur a terme treballant amb la disciplina i el rigor de l'estudiós i del científic, amb el seny de qui se sent compromès en una empresa cívica i amb la passió dels patriotes. Aquests foren els trets que caracteritzaren el treball de Fabra i aquests són els que guien —i col·lectivament han de continuar guiant— en aquesta nova, i sens dubte fecunda, etapa de codificació i d'estandardització l'actuació de la nostra acadèmia de la llengua, amb la inestimable col·laboració dels diversos col·lectius que treballen en llengua: ensenyants, escriptors, assessors lingüístics, correctors i investigadors.

El *Simposi Pompeu Fabra*, que tindrà lloc dijous i divendres vinents dins el programa de Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans, serà l'avinentsa d'una reflexió sobre l'obra del Mestre, d'acord amb els coneixements lingüístics de l'època i amb els objectius de política cultural noucentista, però també d'acord amb el desenvolupament de la planificació lingüística i en vista d'altres experiències de restauració i de codificació d'una llengua. Representarà, també —en un camí sense retorn d'immersió en la societat de la informació—, la voluntat d'afrontar les noves necessitats d'elaboració dels recursos lingüístics que aquesta societat demana, empresa que el mateix Pompeu Fabra impulsaria si hagués nascut ara fa cinquanta anys, quan ens va deixar.